

Prof. Mariana BADEA

Relația dintre două personaje literare

ESURI

Paralele literare

pentru elevi

**clasele
IX-XII**

*Lucrare revizuită și adăugită,
realizată în conformitate cu
PROGRAMA ȘCOLARĂ DE
LIMBĂ ȘI LITERATURĂ ROMÂNĂ
pentru liceu*

DTP Pre-Press: Cristian STOICA

Coperta: Ionuț BĂRBIERU

Ediție îngrijită de prof. Gheorghe BADEA

ISBN: 978-973-1722-26-9

Pentru informații privind oferta editorială, consultați:
www.editurabadea.ro

Editura: BADEA & PROFESSIONAL CONSULTING
Bd. N. Grigorescu 63, sector 3, București
Comenzi la tel./fax: (021)222.1183

www.editurabadea.ro

informații, consultații,
comentarii și dezbateri pe blogul
www.mariana-badea.ro

Cuprins

CAPITOLUL I

RELAȚIA DINTRE DOUĂ PERSONAJE

1. Relația dintre două personaje de basm cult

- Harap-Alb și Spânul
(„Povestea lui Harap-Alb” de Ion Creangă) pag. 5

2. Relația dintre două personaje de nuvelă:

- Alexandru Lăpușneanul și Doamna Ruxanda
(„Alexandru Lăpușneanul” de Costache Negruzzi) pag. 11
- Ghiță și Lică
(„Moara cu noroc” de Ioan Slavici) pag. 17
- Ghiță și Ana
(„Moara cu noroc” de Ioan Slavici) pag. 23

3. Relația dintre două personaje de roman:

- Persida și Națl
(„Mara” de Ioan Slavici) pag. 30
- Mara și Persida
(„Mara” de Ioan Slavici) pag. 37
- Vitoria și Nechifor Lipan
(„Baltagul” de Mihail Sadoveanu) pag. 44
- Ion și Ana
(„Ion” de Liviu Rebreanu) pag. 49
- Ștefan Gheorghidiu și Ela
(„Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război”
de Camil Petrescu) pag. 55

- **Felix Sima și Otilia Mărculescu**
(„Enigma Otiliei” de George Călinescu) pag. 61
 - **Allan și Maitreyi**
(„Maitreyi” de Mircea Eliade) pag. 68
 - **Lina și Doctorul Rim, Elena și George Drăgănescu, Ada Razu și Prințul Maxențiu**
(„Concert din muzică de Bach” de Hortensia Papadat-Bengescu) pag. 74
 - **Ilie și Niculae Moromete**
(„Moromeții” de Marin Preda) pag. 87
 - **Victor Petrini și Matilda**
(„Cel mai iubit dintre pământeni” de Marin Preda) pag. 95
 - **Ana Cumpănaș și John Herbert Dillinger**
(„Femeia în roșu” de Mircea Nedelciu, Adriana Babeți, Mircea Mihăieș) pag. 102
- 4. Relația dintre două personaje de dramă:**
- **Răzvan și Vidra**
(„Răzvan și Vidra” de Bogdan Petriceicu-Hasdeu) pag. 109
 - **Andrei Pietraru și Ioana Boiu-Dorcani**
(„Suflete tari” de Camil Petrescu) pag. 115
 - **Gelu Ruscanu și Șerban Saru Sinești**
(„Jocul ielelor” de Camil Petrescu) pag. 121
- 5. Relația dintre două personaje de comedie:**
- **Zaharia Trahanache și Nae Cațavencu**
(„O scrisoare pierdută” de I.L. Caragiale) pag. 128

- **Ștefan Tipătescu și Zoe Trahanache**
(„O scrisoare pierdută” de I.L. Caragiale) pag. 135
- **Tache Farfuridi și Iordache Brânzovenescu**
(„O scrisoare pierdută” de I.L. Caragiale) pag. 139

CAPITOLUL II

PARALELE LITERARE

- * Definiție, structură și compoziție. Model schematic:**
 „Monastirea Argeșului” și „Meșterul Manole” de L. Blaga pag. 144

1. Paralelă literară între personaje

- **Alexandru Lăpușneanul**
(„Alexandru Lăpușneanul” de Costache Negruzzi și Mara Bârzovanu („Mara” de Ioan Slavici) pag. 153
- **Mara Bârzovanu** („Mara” de Ioan Slavici și Vitoria Lipan („Baltagul” de Mihail Sadoveanu) pag. 158
- **Ion Pop al Glanetașului** („Ion” de Liviu Rebreanu) și **Ilie Moromete** („Moromeții” de Marin Preda) pag. 167

2. Paralelă între opere /curențe literare

- **„Balta-Albă”** de Vasile Alecsandri și **„Negustor lipsan”** de Mihail Sadoveanu pag. 177
- **„Alexandru Lăpușneanul”** de Costache Negruzzi și **„Moara cu noroc”** de Ioan Slavici pag. 188
- **„Alexandru Lăpușneanul”** de Costache Negruzzi și **„La țigănci”** de Mircea Eliade pag. 196

- „Sărmanul Dionis” de Mihai Eminescu și „Lostrîța” de Vasile Voiculescu pag. 202
- „Cartea nunții” de George Călinescu și „Viața ca o pradă” de Marin Preda pag. 209
- „Cartea nunții” de George Călinescu și „Enigma Otiliei” de George Călinescu pag. 223
- „Lacustră” de George Bacovia și „Acuarelă” de Ion Minulescu pag. 236
- „Plumb” de George Bacovia și „Lacustră” de George Bacovia pag. 243
- „Revedere” de Mihai Eminescu și „Decor” de George Bacovia pag. 248
- „Dorința” de Mihai Eminescu și „Floare albastră” de Mihai Eminescu pag. 255
- „Dorința” de Mihai Eminescu și „Leoaică tânără, iubirea” de Nichita Stănescu pag. 262
- „Testament” de Tudor Arghezi și „Din ceas dedus...” de Ion Barbu pag. 269
- „Mai am un singur dor” de Mihai Eminescu și „Gorunul” de Lucian Blaga pag. 276
- „Odă (în metru antic)” de Mihai Eminescu și „Către Galateea” de Nichita Stănescu pag. 284
- „Adam și Eva” de Tudor Arghezi și „După melci” de Ion Barbu pag. 292

CAPITOLUL I

RELAȚIA DINTRE DOUĂ PERSONAJE

RELAȚIA DINTRE DOUĂ PERSONAJE DE BASM CULT

HARAP-ALB ȘI SPÂNUL

- personaje de basm cult -
- Perioada marilor clasici -

„Povestea lui Harap-Alb”
Ion Creangă
(autor canonic)
- basm cult -

Operă de întindere medie, **basmul** este o specie epică în proză sau în versuri, în care *întâmplările reale* se îmbină cu cele *fabuloase*, rezultând principalul *mijloc estetic* al acestei creații literare, **fantasticul**. *Personajele basmelor* sunt *ființe imaginare*, adesea *înzestrate cu puteri supranaturale*, ce întruchiează *binele și răul*, din a căror confruntare iese învingător, întotdeauna, *binele*. *Cadrul de desfășurare a acțiunii* este *fantastic*, alcătuit, de regulă, din lumea reală și „tărâmul celălalt”, spațiul mitologic fiind ilustrat prin *cifre simbolice și obiecte cu puteri magice*.

Creatorul basmului cult în literatura română este considerat **Ion Creangă (1837?-1889)**, „*Povestea lui Harap-Alb*” fiind publicată la **1 august 1877** în revista „*Convorbiri literare*”. Opera este un **basn cult**, deoarece are autor cunoscut, Ion Creangă, *perspectiva narativă* fiind aceea de narator omniscient (heterodiegetic). *Narațiunea la persoana a III-a* îmbină *supranaturalul cu planul real*, armonizând *eroii fabuloși cu personajele țărănești* din Humuleștiul natal al autorului. *Timpul narativ cronologic*, situat într-un plan al *trecutului fabulos și spațiul nemărginit* definesc specificul basmului.

Harap-Alb, personajul principal și eponim (care dă numele operei-*n.n.*), asemenea unui *Făt-Frumos din basmele populare*, este destoinic și curajos, dar rămâne *în zona umanului* pentru că este prietenos, cuminte și ascultător ca un flăcău din Humulești, nefiind înzestrat cu puteri supranaturale. El devine un erou exemplar *nu prin însușiri miraculoase*, ca în basmele populare, ci prin *autenticitatea lui umană*, fiind adesea cuprins de *frică și nesiguranță*, de *neputință și disperare*, având, așadar, *slăbiciuni omenești*. Toate aceste trăsături reies, *indirect*, din călătoria pe care o face fiul craiului pentru a deveni împărat, simbolizând *inițierea* în vederea formării personalității sale ca viitor conducător al unei familii.

În basm, protagonistul (eroul pozitiv) *reprezintă binele*, care simbolizează *adevărul* aflat în conflict cu *forțele malefice*, reprezentate de *minciună* și întruchipate de Spân, personaj antagonist (antierou), secundar și negativ nu atât prin însușiri supranaturale, ca în basmele populare, ci mai ales prin *autenticitatea lui umană*.

Protagonistul și antagonistul au o *relație complexă prin similitudini evidente și contraste flagrante*, ceea ce constituie încă o particularitate notabilă a acestui basm cult. În primul rând, ambii sunt *umanizați*, prototipuri pentru *omul bun și omul rău*, două firi total contradictorii. Harap-Alb este *binefăcător* prin gesturi mărinimoase, dând un bănuț bătrânei din grădină, protejând furnicile și făcând o căsuță pentru albine, pe când Spânul se manifestă ca un *răufăcător*, de la a înșela pe Harap-Alb, pe împăratul Verde, pe fetele acestuia, până la a inventa tot felul de situații (probe) în care fiul craiului să-și piardă viața. Creangă a întruchipat în cele două personaje opuse, două modele umane care se pot întâlni în viața reală, în orice epocă și pe orice meleag.

Relația dintre Harap-Alb și Spân se sugerează *indirect* încă din titlul basmului, *scena* fântânii evidențind *naivitatea* fiului de crai și *viclenia* Spânului. Prin *referirea directă* a naratorului heterodiegetic (obiectiv) se reliefează faptul că *eroul principal* este *inocent, lipsit de experiență și excesiv de credul*, din care cauză i se schimbă statutul din nepot al împăratului Verde în acela de slugă a Spânului: „*D-acum înainte să știi că te cheamă Harap-Alb; aista ți-i numele, și altul nu.*” Numele personajului este un *oximoron*, deoarece cuvântul *harap* înseamnă *negru*, aici având sensul de „*rob*” (negru-alb).

Mezinul craiului *se simte vinovat* că încălcase promisiunea de a se feri de omul spân, întrucât el fusese deprins să țină seama de povețele părintești, atitudine ce reiese, *în mod direct*, prin *autocaracterizare*: „*Din copilăria mea sunt deprins a asculta de tata și tocmindu-te pe tine, parcă-mi vine nu știu cum.*”

Trăsăturile lor morale se disting *indirect*, din faptele, atitudinea și comportamentul celor două personaje, precum și din *relațiile dintre ele*. *Mediul ambiant și social* constituie un mijloc de *caracterizare indirectă* specific personajelor realiste, prezent aici pentru că Harap-Alb și Spânul sunt înzestrați cu însușiri omenești. Astfel, *eroul pozitiv dovedește loialitate și credință față de stăpânul său, își respectă cuvântul dat, manifestă distincție și noblețe sufletească față de ceilalți*, atestând *indirect* originea crăiască și educația aleasă primite în casa părintească, *în contrast* cu Spânul, care este *infam, lăudăros, needucat, vulgar și bătăran* cu toată lumea.

Perfidia și răutatea Spânului se manifestă *indirect* chiar de la prima întâlnire cu fiul craiului. La început este *lingușitor și umil*, „*să nu-ți fie cu supărare, drumețule*”, „*nu ai cumva trebuință de slugă, voinice?*”, *lăudându-se cu hărnicia*: „*muncesc, muncesc și nu s-alege nimica de mine, pentru că tot de stăpâni calici mi-am avut parte.*” Se *autocompătimește*, plângându-se de ghinionul care se ține scai de el și își exprimă, cu *prefăcută modestie*, filozofia de viață: „*la calic slujești, calic rămâi. Când aș da odată peste un stăpân cum gândesc eu, n-aș ști ce să-i fac să nu-l smintesc*” (să nu-l supăr-*n.n.*).

Din *referirea directă* a naratorului heterodiegetic reiese că eroul este *naiv, lipsit de experiență și excesiv de credul*: „*Fiul craiului, boboc în felul său la trebi de aieste, se potrivește Spânului și se bagă în fântână, fără să-l trăsnească prin minte ce i se poate întâmpla.*” *Viclean peste măsură*, Spânul dovedește și o *bună cunoaștere de oameni, o pricepere uimitoare de a sesiza și de a profita de slăbiciunile celorlalți*, îl păcălește pe mezinul craiului și se pricepe să-l atragă în fântână. De îndată ce pune capacul pe gura fântânii în care se afla fiul craiului, Spânul devine *răutăcios și amenințător*, „*pune mâna pe cartea, pe banii și pe armele fiului de crai*” și-l silește să-i jure credință pe paloș „*că mi-i da ascultare și supunere întru toate, chiar și-n foc de ți-aș zice să te arunci*”. După ce flăcăul jură pe ascuțișul paloșului, Spânul îi dă un nume de slugă: „*D-acum înainte să știi că te cheamă*

Harap-Alb; aista ți-i numele, și altul nu”.

Respect **Principiul** după care se conduce Spânul este acela al **stăpânului tiran, avid de putere**, considerând că slugile seamănă cu animalele, „că și între oameni, cea mai mare parte sunt dobitoace care trebuie ținute din frâu, dacă ți-i voia să faci treabă cu dânșii”. Din proprie experiență, știe că „să te ferească Dumnezeu, când prinde mămăliga coajă”, deoarece el, cum vede că „i s-au prins minciunile de bune” și că este primit cu toate onorurile de către împăratul Verde, devine **injurios și violent** cu sluga, îi dă o palmă ca să-i inspire teamă: „Nu știți dumneavoastră ce poama-a dracului e Harap-Alb aista. Până l-am dat pe brazdă, mi-am stupit sufletul cu dânsul. Numai eu îi vin de hac. Vorba ceea: frica păzește bostănăria.” Așadar, **relația Spânului cu Harap-Alb** conturează un individ **impulsiv și agresiv**, cu o **fire degradantă**, stăpânit de **invidie, perfidie și disimulare diabolică**.

Relația dintre Harap-Alb și Spân evoluează în mod evident, în defavoarea feciorului de crai, răufăcătorul profitând de orice ocazie ca „să-l piardă” pe eroul pozitiv, dar etica basmului promovează totdeauna izbânda cinstei și a adevărului.

Văzându-se ajuns urmaș la tronul împăratesc, Spânul devine **arogant, disprețuitor și lăudăros**, își însușește toate meritele lui Harap-Alb, este un **stăpân autoritar** și știe să-și strunească slugile, astfel ca acestea să îndeplinească întocmai toate poruncile. Adept al principiului „*sluga-i slugă și stăpănu-i stăpân*”, Spânul este **dictatorial și aspru** cu supușii, că „*nu-mi suflă nimene în borș; când văd că mâța face mărăzuri (nazuri, mofturi – n.n.), ți-o strâng de coadă de mânăncă și mere pădurețe, căci n-are încotro...*”.

Probele la care Spânul își supune sluga sunt extrem de periculoase și ele nu ar fi putut fi trecute de un om obișnuit, fără sprijin sau puteri supranaturale. Astfel, Spânul își trimite sluga să aducă „*niște salăți foarte minunate*”, pietrele prețioase care se obțineau cu multă greutate din grădina ursului, și, respectiv, „*pielea cerbului cu cap cu tot, așa bătute cu pietre scumpe, cum se găesc*”. În ambele probe, eroul principal are ca **ajutoare** pe cei mai buni prieteni, **calul fabulos și Sfânta Duminică**, ei putând avea și rol de **mistagog** (care îndrumă neofitul, maestru spiritual-n.n.).

O ultimă încercare a Spânului de a-l răpune pe fiul craiului este porunca să i-o aducă pe fata împăratului Roș, ca s-o ia de soție.

Harap-Alb, amintindu-și sfatul tatălui său, acela de a se feri de omul spân și de omul roș, este cu atât mai înspăimântat cu cât vedea bine ce pățise cu Spânul și se impacientează la gândul pericolului următor. Împăratul Roș se dovedește la fel de primejdios și-l supune pe Harap-Alb la probe riscante pentru viața lui. Cu toate acestea, el reușește să obțină acordul împăratului Roș de a lua fata, datorită **altruismului și sufletului bun**, vădite, **indirect**, prin atitudinea față de **personajele-donatori**, regina furnicilor și crăiasa albinelor, care-i dau câte o aripioară și-l ajută să separe nisipul de sămânța de mac și, respectiv, s-o identifice pe fiica împăratului.

Inițierea flăcăului reiese **indirect** prin **învățătura** că orice om, cât de neînsemnat sau de ciudat ar părea, poate fi de folos și tânărul capătă experiență mai ales în **cunoașterea speciei umane**. Cele **cinci personaje supranaturale** întâlnite în drumul său (Gerilă, Flămânzilă, Setilă, Ochilă și Păsări-Lăți-Lungilă), conturate cu elemente grotești, semnifică omul dominat de o trăsătură de caracter, viciile pe care oricine le poate avea și pe care flăcăul, ca și Ion Creangă însuși, le privește cu **înțelegere bonomă și jovialitate**. Harap-Alb și-i face **prieteni sinceri și devotați**, ca să-l ajute în depășirea tuturor probelor născocite de împăratul Roș, fiecare dintre ei aplicând tocmai năravul definitoriu: „*tot omul are un dar și un amar, și unde prisosește darul, nu se mai bagă în samă amarul*” (Ochilă).

În contrast indubitabil cu Spânul, Harap-Alb este **cinstit, loial și corect**, nu-l trădează niciodată, deși un **stăpân tiran** ca acesta ar fi meritat. De pildă, atunci când se întoarce spre împărăția Verde cu pielea și capul cerbului fabulos, mulți crai și împărați i-au oferit flăcăului „*bănăret cât a cere el, altul să-i deie fata și jumătate din împărăție, altul să-i deie fata și împărăția întreagă*”, dar Harap-Alb își urmează calea fără să clipească, ducând bogăția întreagă stăpânului. O singură dată a șovăit voinicul, atunci când, îndrăgostindu-se de fata împăratului Roș, „*mai nu-i venea s-o ducă*” Spânului, ci s-o țină pentru el.

Punctul culminant al basmului ilustrează destinul Spânului, care, văzând cât este de frumoasă fata împăratului Roș, se repede să o ia în brațe, dar ea îl îmbrânțește și-i spune că a venit acolo pentru Harap-Alb, căci „*el este adevăratul nepot al împăratului Verde*”. **Turbat de furie** că a fost dat în vileag, Spânul se repede la Harap-Alb „*și-i zboară capul dintr-o singură lovitură de paloș*”, strigând că așa trebuie să pățească cel ce-și încalcă jurământul. Atunci, calul lui Harap-Alb se repede la Spân, îl înșfacă de cap, „*zboară cu dânsul în înaltul cerului*” de

unde îi dă drumul și acesta se face „*praf și pulbere*”, în timp ce fata împăratului Roș îl învie pe Harap-Alb cu leacurile miraculoase.

Spânul „*este demascat și pedepsit în numele dreptății, aspirației etern-umane*”, însemnând faptul că adevărul triumfă și răufăcătorii sunt osândiți. Ion Creangă realizează – prin „*Povestea lui Harap-Alb*” – o sinteză a „*spiritualității românești, cumulând o întregă filozofie asupra vieții, prin care profilul român ființează în lume, înscriindu-se astfel în rândul valorilor eterne și ale umanității*”. (Maria Nastase – „*Povestea lui Harap Alb*”).

Limbajul artistic. Umanizarea celor două personaje de basm se face și prin **arta narațiunii**, caracterizată de **oralitate și umor**. Acest **procedeu artistic de caracterizare** este reprezentat de **registru stilistic** alcătuit din **cuvintele și expresiile populare**, din numeroasele **regionalisme** folosite de **Harap-Alb**: „*Se vede că mi s-a apropiat funia la par*” (mi s-a apropiat sfârșitul-n.n.); „*Măi! da al dracului onânie* (pocitanie, urâtenie-n.n.) *de om și acesta [...] grozav burdăhan* (pânțece-n.n.) *și nesățios gâtlee*”.

Limbajul Spânului este **popular**, „*când prinde mămăliga coajă*”, „*ce poama-a dracului*”, iar unele zicale capătă sensul unor **adevăruri universal-valabile** – „*de ce te-ai păzit n-ai scăpat*”, „*frica păzește bostănăria*” – exprimând ideea că omul este supus sorții, că nimeni nu poate evita sau schimba destinul și că fiecare trebuie să treacă prin ceea ce i-a fost scris.

Ion Creangă a ilustrat în opera sa propria experiență de viață, pe care a povestit-o „*sub formă de memorial; a învăluit-o în mit și a sugrumat-o într-o experiență fantastică, valabilă pentru om în genere; și el a luptat cu spânii, cu primejdii și nevoile, și el s-a făcut frate cu dracul, ca să treacă punțile vieții, iar nemurirea și-a dobândit-o din apa vie și apa moartă a creației lui artistice*”. (Pompiliu Constantinescu)

RELAȚIA DINTRE DOUĂ PERSONAJE DE NOVELĂ

ALEXANDRU LĂPUȘNEANUL ȘI DOAMNA RUXANDA

- personaje de novelă romantică -
- Perioada Pașoptistă/ Romantism -

„*Alexandru Lăpușneanul*”
Costache Negruzzi
- *novelă istorică și romantică* -

Prima **novelă istorică** din literatura română, „*Alexandru Lăpușneanul*” de **Costache Negruzzi (1808-1868)**, apare la **30 ianuarie 1840**, în primul număr al revistei „*Dacia literară*”, înscriindu-se într-una dintre direcțiile trasate de programul „*Introducție*”, conceput de **Mihail Kogălniceanu**: inspirarea scriitorilor din istoria patriei. Pentru crearea acestei nuvele, Negruzzi se inspiră, în principal, din cronică lui **Grigore Ureche**, „*Letopisețul Țării Moldovei*”.

Tema nuvelei ilustrează evocarea unui moment zbuciumat din istoria Moldovei, în timpul celei de a doua domnii a lui **Alexandru Lăpușneanul (1564-1569)**, îmbinând adevărul istoric și ficțiunea auctorială.

Structura narativă a nuvelei este simetrică și riguros construită, cu un echilibru solid, fiind organizată în **patru capitole**, fiecare purtând un **motto** semnificativ pentru conținutul acestuia: „*Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau...*”; „*Ai să dai samă, doamnă!...*”; „*Capul lui Moțoc vrem...*”; „*De mă voi scula, pre mulți am să popesc și eu...*”. **Compoziția narativă** reunește mai multe curente literare: **clasicismul**, definit de simetrie și de echilibrul solid al nuvelei; **romantismul**, reprezentat atât de psihologia și tragismul personajelor, cât și de scenele cutremurătoare; **realismul**, ilustrat de **adevărul istoric al celei de a doua domnii a lui Alexandru Lăpușneanul**.

Acțiunea este clară și se bazează pe **conflictul** bine evidențiat dintre Lăpușneanul și boierii care-l trădaseră în prima domnie și-l siliseră să părăsească tronul Moldovei. **Naratorul omniscient (heterodiegetic)** și **narațiunea la persoana a III-a** definesc **perspectiva narativă** a